

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БЕРДЯНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішення вченої ради
Бердянського державного
педагогічного
університету

від «26» серпня 2020 року
(протокол № 1)

Історія української культури

(назва навчальної дисципліни)

ПРОГРАМА

**обов'язкової навчальної дисципліни
підготовки бакалавра**

(назва освітнього ступеня)

**предметної спеціальності 014.05 Середня освіта (Біологія та здоров'я
людини)**

(шифр і назва спеціальності)

**Бердянськ
2020 рік**

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

1. Захарченко Таїса Костянтинівна, к.і.н., асистент кафедри історії та філософії.

Обговорено та рекомендовано методичною радою Бердянського державного педагогічного університету «22» серпня 2020 року, протокол № 1.

ВСТУП

Програма обов'язкової навчальної дисципліни *«Історія української культури»* складена відповідно до освітньо-професійної програми *«Біологія та здоров'я людини. Фізична реабілітація»* підготовки фахівців освітнього ступеня бакалавр, галузі знань *01 Освіта/Педагогіка*, спеціальності *014 Середня освіта (Біологія та здоров'я людини)*.

Предметом навчальної дисципліни є історичний розвиток української культури.

Міждисциплінарні зв'язки: Курс є базовим для цілого циклу дисциплін: історія, соціологія, політологія, мистецтвознавство, культурологія, філософія, психологія, педагогіка та ін.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання дисципліни «Історія української культури» є вивчення основних періодів розвитку української культури, проблеми етногенезу та культурогенезу українського народу, аналіз історичної специфіки української національної культурної традиції, що постає невід'ємною умовою формування ціннісних орієнтирів та гуманізації сучасного українського соціокультурного простору.

1.2. Завдання вивчення дисципліни «Історія української культури» полягає у тому, щоб ознайомити студентів з основними історичними періодами становлення феномену української культури, закономірностями її функціонування і розвитку, формування у студентів поглибленого розуміння фундаментальних понять і категорій української культури, оволодіння сучасними методами культурологічного аналізу, розуміння тенденцій сучасних соціокультурних трансформацій в українській культурі.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні набути таких компетентостей:

ЗК 1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство.

ЗК 5. Здатність спілкуватися державною мовою (усно та письмово).

Та демонструвати такі результати навчання:

ПРН 4. Усвідомлювати цінність захисту незалежності, територіальної цілісності та демократичного устрою України; уміти використовувати інструменти демократичної правової держави у професійній та громадській діяльності.

ПРН 22. Володіти знаннями про моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство.

ПРН 20. Уміти спілкуватися державною мовою та застосовувати іноземну мову в професійній діяльності.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 3 кредити ЄКТС / 90 годин.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Філософсько-теоретичні основи історії української культури

Тема 1. Предмет курсу «Історія української культури». Поняття культури. Феномен української культури.

Поняття культури та її зміст. Світова та українська культурологічна думка. Сутність української культури в контексті основних культурологічних парадигм.

Поняття національного типу культури та його особливості в Україні. Специфічні риси української ментальності. Становлення української культури як продукту людської спільноти. Складові української культури. Українське мистецтво як квінтесенція художньої культури. Види українського мистецтва. Предмет та завдання навчальної дисципліни.

Тема 2. Періодизація історії української культури

Поняття та періодизація середньовічного типу культури на теренах Західної та Східної Європи. Християнський характер культури середньовіччя. Головні ознаки культури цієї доби. Романський та готичний стилі в архітектурі та образотворчому мистецтві.

Змістовий модуль 2. Історичний розвиток української культури: від витоків до княжого періоду

Тема 3. Витоки української культури: від палеоліту до ранньослов'янського періоду

Первісна (архаїчна) культура та її головні риси. Архаїчні культури на теренах України: особливості трипільської та інших археологічних культур. Культурний процес кіммерійського, скіфського і сарматського періодів. Зарубинецька і черняхівська культура та їх місце в культурному надбанні слов'ян. Венеди, анти і склавини, їх пам'ятки та матеріальна культура. Духовна культура давніх слов'ян. Міфологічний характер первісного мислення та освоєння світу. Міфологічні уявлення слов'ян. Феномен античного типу культури. Характерні риси еллінської та давньоримської культур. Політичні та правові традиції. Антична наука, освіта, філософія та мистецтво. Античність і українська культура: скіфсько-античні взаємовпливи. Торгові й культурні зв'язки з античними містами-державами Північного Причорномор'я. Вплив античної культури на становлення вітчизняної та світової культури.

Тема 3. Культура Київської Русі

Місце та значення середньовіччя в розвитку світової культури. Культура Київської Русі у IX – XIII ст. Етнокультурні риси українського середньовіччя. Християнськоязичницький синкретизм як його світоглядна основа. Особливості релігійного життя. Початок писемності, освіти і наукових знань. Архітектурні пам'ятки. Монументальний живопис, станкові твори та мініатюри. Народна культура Київської Русі. Українська культура під гнітом татаро-монгольської навали. Давньоруська культурна спадщина у східноєвропейському ареалі культурних традицій.

Тема 4. Особливості культури Київської Русі та Галицько-Волинського князівства.

Ренесанс в європейській культурі: загальна характеристика, ідейні та естетичні засади. Гуманістичний характер ренесансної культури. Творчі здобутки італійського Ренесансу, його видатні представники. Специфіка Північного Відродження. Історична обумовленість та сутність Реформації. Спадкоємність культури Київської Русі та творче осмислення нових цінностей західноєвропейського Ренесансу в українській культурі. Особливості культурної еволюції України у складі Великого князівства Литовського. Правовий та мовний статус. Писемність, література. Україна у складі Речі Посполитої. Доба українського Передвідродження. Утвердження гуманістичних ідей в умовах релігійного протистояння. Поширення просвітництва та відродження ідеалів ранньохристиянської культури. Братський рух та його культурні здобутки: повернення до візантійської спадщини, підтримка шкільництва, розвитку української філології, книгописання та книгодрукування. Києво-Могилянська колегія (академія). Нові явища в галузі церковної культури: перекладна та полемічна література, греко-православне богослужіння. Місце Ренесансу в світовій та вітчизняній культурі.

Змістовий модуль 3. Українська культура в добу Ренесансу та бароко

Тема 5. Гуманістичні тенденції доби Відродження в Україні (XIV – I пол. XVII ст.)

Раціоналізм як світоглядне підґрунтя культури Нового часу. Культурні наслідки соціально-економічних і політичних перетворень. Типологічні риси культури Нового часу. Наукоцентризм та народження дослідно-експериментальної науки. Здобутки мистецтва епохи Модерну. Реформація церкви та освіти в Україні, розвиток науки. Розвиток і поширення друкарської справи. Українська барокова література. Українське бароко в архітектурі, образотворчому мистецтві, граверстві.

Тема 6. Особливості української культури II пол. XVII – XVIII ст.

Передумови формування українського театру. Музичне мистецтво України другої половини XVII – XVIII ст. Вплив української культури на розвиток культурних процесів Росії. Козацтво та його роль у формуванні національної самовизначеності української культури. Становлення культури Слобожанщини у XVII – XIX ст. Ренесансні тенденції в розвитку міської культури. Шкільний та ярмарковий театр. Вертеп. Жанри побутового музикування. Відродження храмового та цивільного будівництва. Кам'яна і

дерев'яна архітектура. Стильові ознаки оборонних споруд. Монументальне та станкове малярство. Становлення світського живопису, портрет. Жанрове оновлення усної народної творчості. Декоративно-ужиткове мистецтво.

Змістовий модуль 4. Національно-культурне відродження в Україні.

Тема 7. Українська культура кін. XVIII – поч. XX ст. Національно-культурне відродження в Україні.

Соціально-політичні ідеали Просвітництва. Просвітницький ідеал людини та суспільства. Українське Відродження як відбуття ідей Просвітництва. Особливості українського національного Відродження та його соціальна база. Скасування гетьманщини. Формування української національної свідомості. Народно-побутова культура та її роль у збереженні національнокультурних традицій. Формування української інтелігенції та громадськопросвітницька діяльність українських товариств. Становлення нової української літератури, драматургії та поезії. Формування національної композиторської школи. Художня освіта. Діяльність мистецьких об'єднань. Український музично-драматичний театр. Наукове відродження пам'ятників української давнини. "Українська ідея" як культурна парадигма. Етнографічні елементи в образотворчому мистецтві. Національно-регіональна своєрідність української культури та форм опосередкування "іншомовних" культурних впливів на Лівобережній та Правобережній Україні.

Змістовий модуль 5. Характерні риси української культури у XX столітті

Тема 8. Особливості української радянської культури XX ст.

Проблема типової єдності європейської культури. Наука у системі культури XIX – XX ст. Художня культура XIX – XX ст.: романтизм, реалізм, імпресіонізм та ін. "Криза мистецтва" на рубежі XIX – XX ст.: модернізм. Різноманітність та складність культурних явищ у XX ст. Особливості розвитку української культури на початку XX ст. Освітній, науковий і технічний рівень в Україні початку новітньої доби. Неоромантична гуманістична концепція особистості в українській літературі. Питання про національну ідею. Творчі здобутки корифеїв українського театру. Розвиток музичної культури. Модернізм в архітектурі, скульптурі та малярстві. Особливості українського модерну 1900 – 1910 рр. Українське мистецтво у роки визвольних змагань. Радянський період розвитку культури України. Українське національно-культурне відродження 20-х років. Національна культура в умовах панування радянської ідеології 30 – 50-х років. Соцреалізм як тип тоталітарної культури. Культура України під час кризи радянської системи (60 – 80-ті роки). Релігія і церква в Україні.

Змістовий модуль 6. Основні тенденції розвитку сучасної української культури

Тема 9. Специфіка української соціокультурної ситуації сьогодення.

Наростання кризових явищ у культурі глобалізованого світу. Зростання соціально-прагматичного вектора розвитку європейської культури XIX – XX ст. Дегуманізація культури та її прояви в мистецтві XX ст. Художній світ техногенної цивілізації. Естетика модернізму. Постмодерністська модель світу

в українській та світовій інтерпретаціях. Постмодернізм як плюралізм стильових напрямів в українському мистецтві. Характерні риси українського постмодерну та їх прояви в українській культурі. Експансія американської "маскультури". Проблема культурного відчуження: поляризація відношень "елітарна культура – народна культура". Особливості розвитку української культури у др. пол. XX – XXI ст. Нове національно-культурне відродження в добу становлення незалежності України. Шляхи та форми впливу інших культур на культурний процес в Україні.

3. Рекомендована література

Базова:

1. Абрамович С.Д., Чікарькова М.Ю. Світова та українська культура: Навч. посібник. – Львів: Світ, 2004. – 344с.
2. Анучина Л. В., Гребенюк Н. Є., Лисенко О. А. Українська та зарубіжна культура. – Х.: Одиссей, 2006. – 375 с.
3. Білоцерківський В.Я., Шейко В.М. Історія української культури. Навч. посіб. – К.: Знання, 2009. – 413с.
4. Бокань В., Польовий Л. Історія культури України. – Київ: МАУП, 2002. – 256 с.
5. Висоцький О. Ю. Історія української культури: Навчальний посібник. – Дніпропетровськ: НМетАУ, 2009. – 130 с.
6. Виткалов В.Г., Митровка М.М. Українська культура: Навчально-методичний посібник. – Рівне: Волинські обереги, 2001.– 168 с.
7. Греченко В.А., Чорний І.В., Кушнерук В.А., Рижко В.А. Історія світової та української культури: Підруч. для вищ. закл. освіти. – К.: Літера, 2000. – 464с.
8. Заєць І.І. Витоки духовної культури українського народу. – Вінниця: Континент-Прим, 2006.
9. **Історія світової та української культури:** Підручник для вищ. закл. світи / В.А. Греченко та ін. – К.: Літера ЛТД, 2005. – 464с.
10. Історія української архітектури / Ред. В.І. Тимофієнко.– К.: Техніка, 2003.– 472 с.
11. Історія української культури / За заг. ред. І. Крип'якевича. – 4-те видання. – К.: Либідь, 2002. – 656 с.
12. **Історія української культури:** Зб. матеріалів і документів / Упоряд. Б.І. Білик та ін. – К.: Вища шк., 2000. – 607с.
13. Історія української культури: у 5 томах. – К.: Наукова думка, 2001–Т.1.–1134 с., Т.2– 847 с., Т.3, 2003–1245 с.
14. **Історія української та зарубіжної культури:** Навч. посіб. / С.М. Клапчук ті ін. – 4-те вид., перероб. і доп. – К.: Знання-Прес, 2002. – 351с.
15. Крвавич Д.П., Овсійчук В.А., Черепанова С. О. Українське мистецтво: Навч. посібн.: У 3 ч. / Передмова проф. В.Скотного. – Ч.І. – Львів: Світ, 2003. – 256 с.
16. Крвавич Д.П., Овсійчук В.А., Черепанова С. О. Українське

мистецтво: Навч. посібн.: У 3 ч. /Передмова проф. С. Павлюка. – Ч. 2. – Львів: Світ, 2004. – 268 с.

17. Кржавич Д.П., Овсійчук В.А., Черепанова С. О. Українське мистецтво: Навч. посібн.: У 3 ч. – Ч. 3. – Львів: Світ, 2005. – 268 с.

18. Культурологія: українська та зарубіжна культура : Навчальний посібник / За ред. М.М. Заковича . – К.: Знання, 2007. – 567 с.

19. Лекції з історії світової та вітчизняної культури : Навч.посібник. – Вид. 2-ге, перероб. і доп./ За ред. проф. А. Яртися та проф. В. Мельника. – Львів: Світ, 2005. – 568 с.

20. Попович М.В. Нарис історії культури України. – К.: АртЕк, 2001. – 728с.

21. Українська та зарубіжна культура: Навч. посібник. / Закович М.М., Зязун І.А., Семашко О.М. та ін. – К.: Товариство «Знання», 2000. – 622с.

22. Українська та зарубіжна культура: Навч. посібник./ Дещинський Л.Є., Денисов Я.Я., Скалецький М.П. та ін. – Львів: Бескид Біт, 2005. – 304с.

23. Українська та зарубіжна культура: Навч.-метод. посібник. – К.: КНЕУ, 2003. – 367 с.

24. **Українське краєзнавство: сторінки історії** / Г.С. Дем'янчук та ін. – К.: Вид. Центр «Просвіта», 2006. – 296с.

25. **Українське мистецтво та архітектура кінця ХІХ – початку ХХст.** / НАНУ. Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського. – К.: Наук. думка, 2000. – 240с.

26. Хоменко В.Я. Українська і світова культура: Підр. – К.: Вид-во «Україна», 2003. – 336с.

27. Шейко В. М., Тишевська Л. Г. Історія української культури. – К.: Кондор, 2006. – 258с.

Допоміжна:

1. Баран В.Д., Баран Я.В. Походження українського народу. – К., 2002. – 403 с.

2. Брайчевський М.Ю. Утвердження християнства на Русі. – К., 1983.

3. Відейко М.Ю. Трипільська цивілізація. – К., 2003. – 184 с.

4. Грушевський М.С. Історія української літератури. – К., 1993. – Т. II. – 264 с.

5. Залізник Л. Л. Первісна історія України. – К., 1999. – 263 с.

6. Лозко Г. Українське народознавство. - Харків, 2005. – 469 с.

7. Михайлов Б. Кам'яна Могила – світова пам'ятка стародавньої культури в Україні. – К., 2003. – 152 с.

8. Нечуй-Левицький І. Світогляд українського народу. – К., 1993. – 87 с.

9. Українське бароко та європейський контекст: Архітектура, образотворче мистецтво, театр і музика. – К.: Наукова думка, 1991. – 256 с.

10. **Українці: народні вірування, повір'я, демонологія** / Упор., прим. та біогр. нариси А.П. Пономарьова та ін. – 2-е вид. – К.: Либідь, 1991. – 640с.

11. Чижевський Д. І. Українське літературне бароко. – К.: Обереги, 2003. – 575 с.

12. Шилов Ю.О. Джерела витоків української етнокультури ХІХ тис. до

н.е. – II тис. до н.е. – К.: Аратта, 2002. – 271 с.

13. Яценко Б., Яценко В. Велесова книга. – К.: Велес, 2004. – 256 с.

14. Корінний М.М. Короткий термінологічний словник з української та зарубіжної культури. – К.: Україна, 2000. – 184 с.

Інформаційні ресурси

1. Електронна бібліотека «Культура України» <http://elib.nplu.org/>

2. Українська правда <https://blogs.pravda.com.ua>

3. АртПоле <https://www.artpole.org/>

4. Методи навчання:

1. За джерелами передачі й характером сприйняття інформації : Словесні, наочні, практичні.

2. Практичні: вправи, лабораторні роботи, практичні роботи, графічні роботи, дослідні роботи.

3. метод навчальної дискусії – суперечка, обговорення будь-якого питання навчального матеріалу;

4. метод опори на життєвий досвід здобувачів;

5. Методи викладання: інформаційно-повідомляючий; пояснювальний; інструктивно-практичний; пояснювально-спонукаючий; пояснювальний.

5. Форма підсумкового контролю успішності навчання: залік.

6. Система оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою		Оцінка шкалою ЄКТС
	Для підсумкового семестрового контролю, що включає екзамен, курсову роботу, практику	Для підсумкового семестрового контролю, що включає залік	Для всіх видів підсумкового контролю
90-100	відмінно	зараховано	A (відмінно)
65-89	добре		B C (добре)
50-64	задовільно		D E (задовільно)
35-49	незадовільно	не зараховано	FX (незадовільно) з можливістю повторного складання
1-34	незадовільно		F (незадовільно) з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

